

Libris .RO

Respect pentru oamenii de știință
GHEORGHE ADALBERT SCHNEIDER

**MEMORATOR ȘI ÎNDRUMAR
DE MATEMATICĂ**

**TRIGONOMETRIE ȘI GEOMETRIE
PENTRU LICEU**

EDITURA HYPERION

1	Trigonometrie	3
1.1	Unități de măsură pentru unghiuri și arce	3
1.2	Rezolvarea triunghiului dreptunghic	4
1.2.1	Funcțiile trigonometrice ale unui unghi ascuțit al unui triunghi <i>ABC</i> dreptunghic în <i>A</i>	4
1.2.2	Valorile funcțiilor trigonometrice pentru unghiurile uzuale ale unui triunghi dreptunghic	4
1.2.3	Cazuri de rezolvare a triunghiului dreptunghic	5
1.2.4	Egalități trigonometrice într-un triunghi dreptunghic	6
1.2.5	Aplicații	6
1.3	Cercul trigonometric. Funcții trigonometrice.	8
1.3.1	Cercul trigonometric	8
1.3.2	Funcții trigonometrice	9
1.4	Periodicitatea, paritatea și imparitatea funcțiilor trigonometrice	12
1.4.1	Periodicitatea funcțiilor trigonometrice	12
1.4.2	Paritatea și imparitatea funcțiilor trigonometrice	13
1.5	Reducerea la primul cadran	13
1.6	Graficele funcțiilor trigonometrice	15
1.7	Formule de legătură între funcțiile trigonometrice	18
1.8	Formule pentru funcțiile trigonometrice ale sumei și diferenței de unghiuri	20
1.9	Formule pentru funcțiile trigonometrice ale unghiului dublu, ale unghiului triplu și ale jumătății	

Respect pentru cunoștințe și cărți	
unui unghi	23
1.10 Transformarea sumei sau diferenței de funcții trigonometrice în produs	25
1.11 Transformarea produsului de funcții trigonometrice în sumă	26
1.12 Identități trigonometrice	27
1.13 Transformarea unei expresii trigonometrice într-un produs de alte expresii trigonometrice	32
1.14 Expresii care nu depind de parametri	33
1.15 Funcții trigonometrice inverse	34
1.16 Inegalități trigonometrice	36
1.17 Ecuații trigonometrice	37
1.18 Aplicațiile trigonometriei în algebră	44
1.18.1 Numere complexe sub formă trigonometrică	44
1.18.2 Operații cu numere complexe sub formă trigonometrică	45
1.18.3 Rădăcinile de ordin n ale unui număr complex	47
1.18.4 Ecuații binome	48
1.19 Aplicațiile trigonometriei în geometrie	49
2 Geometrie	61
2.1 Paralelism și calcul vectorial	61
2.1.1 Segmente orientate	61
2.1.2 Vectori. Operații cu vectori	64
2.1.3 Descompunerea unui vector după direcții date	69
2.1.4 Vectori coliniari	70
2.1.5 Vectorul de poziție al unui punct	72
2.1.6 Teorema bisectoarei, vectorul de poziție al centrului cercului înscris într-un triunghi. Relația lui Sylvester	74
2.1.7 Teorema lui Menelaus. Teorema lui Ceva	76

Respect pentru oameni și cărți	
2.1.8 Produsul scalar a doi vectori	77
2.2 Elemente de geometrie analitică	79
2.2.1 Reper cartezian. Coordonate carteziene ..	79
2.2.2 Coordonatele unui vector. Operații cu vectori în coordonate carteziene	80
2.2.3 Coordonatele punctului care împarte un segment într-un raport dat	81
2.2.4 Ecuații ale dreptei în plan	82
2.2.5 Coliniaritate, concurență	83
2.2.6 Paralelism, perpendicularitate	84
2.2.7 Calcule de distanțe și arii	86

Libris

1. Trigonometrie

1.1 Unități de măsură pentru unghiuri și arce

Definiție. Unghiul reprezintă figura geometrică formată din două semidrepte închise, care au aceeași origine.

Definiție. Gradul sexagesimal reprezintă măsura unghiului egal cu 180° a parte dintr-un unghi cu laturile în prelungire și reprezintă unitatea de măsură pentru unghiuri.

Valoarea maximă a măsurii unui unghi este 180° .

Definiție. Fiind dat un cerc de rază r , un arc mic AB de pe acest cerc are măsura de 1 **radian**, dacă lungimea arcului AB este egală cu r .

Un cerc are măsura în radiani egală cu 2π .

Exemplu: $30^\circ = \frac{\pi}{6}$, $45^\circ = \frac{\pi}{4}$, $90^\circ = \frac{\pi}{2}$, $180^\circ = \pi, \dots$

Fiind dat un cerc și un arc al cercului care are măsura în grade egală n și măsura în radiani egală cu α , atunci are loc relația:

$$n = \frac{180^\circ \cdot \alpha}{\pi}.$$

Exemplu: a) Pentru un arc de 30° , măsura în radiani este:

$$\alpha = \frac{\pi \cdot 30^\circ}{180^\circ} = \frac{\pi}{6}.$$

b) Pentru un arc de 90° , măsura în radiani: $\alpha = \frac{\pi \cdot 90^\circ}{180^\circ} = \frac{\pi}{2}$.

Fiind dat un cerc de rază r , două puncte pe cerc A, B și α măsura în radiani a arcului AB , atunci are loc formula:

$$l(\text{arc } AB) = r \cdot \alpha.$$

Exemplu: a) Fiind dat un cerc de rază 2 cm și două puncte A, B pe cerc astfel încât măsura în radiani a arcului AB este π , atunci lungimea arcului de cerc AB este: $l(\text{arc } AB) = 2 \cdot \pi = 2\pi$.

b) Lungimea unui cerc de rază r este $2\pi r$.

1.2 Rezolvarea triunghiului dreptunghic

Definitie. A rezolva un triunghi dreptunghic înseamnă a determina lungimile tuturor laturilor și mărimele tuturor unghiurilor sale atunci când se cunosc o parte din aceste mărimi.

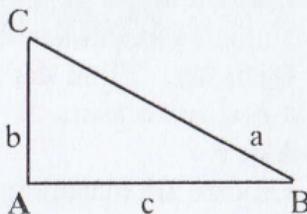
1.2.1 Funcțiile trigonometrice ale unui unghi ascuțit al unui triunghi ABC dreptunghic în A

$$\sin B = \frac{b}{a}, \quad \cos B = \frac{c}{a}$$

$$\sin C = \frac{c}{a}, \quad \cos C = \frac{b}{a}$$

$$\operatorname{tg} B = \frac{b}{c}, \quad \operatorname{tg} C = \frac{c}{b}$$

$$\operatorname{ctg} B = \frac{c}{b}, \quad \operatorname{ctg} C = \frac{b}{c}$$

1.2.2 Valorile funcțiilor trigonometrice pentru unghiurile uzuale ale unui triunghi dreptunghic

$$\sin \frac{\pi}{6} = \frac{1}{2}, \quad \sin \frac{\pi}{4} = \frac{\sqrt{2}}{2}, \quad \sin \frac{\pi}{3} = \frac{\sqrt{3}}{2}$$

$$\cos \frac{\pi}{6} = \frac{\sqrt{3}}{2}, \quad \cos \frac{\pi}{4} = \frac{\sqrt{2}}{2}, \quad \cos \frac{\pi}{3} = \frac{1}{2}$$

$$\operatorname{tg} \frac{\pi}{6} = \frac{\sqrt{3}}{3}, \quad \operatorname{tg} \frac{\pi}{4} = 1, \quad \operatorname{tg} \frac{\pi}{3} = \sqrt{3}$$

$$\operatorname{ctg} \frac{\pi}{6} = \sqrt{3}, \quad \operatorname{ctg} \frac{\pi}{4} = 1, \quad \operatorname{ctg} \frac{\pi}{3} = \frac{\sqrt{3}}{3}$$

1.2.3 Cazuri de rezolvare a triunghiului dreptunghic

a) Se cunosc catetele b și c . Se aplică teorema lui Pitagora și se obține: $a = \sqrt{b^2 + c^2}$; $\operatorname{tg} B = \frac{b}{c}$, de unde rezultă B . Apoi avem $C = 90^\circ - B$.

Exemplu: Se dau $b = 5\sqrt{3}$; $c = 5$. Atunci $a = \sqrt{b^2 + c^2} = \sqrt{75 + 25} = \sqrt{100} = 10$. $\operatorname{tg} B = \frac{b}{c} = \frac{5\sqrt{3}}{5} = \sqrt{3} \Rightarrow B = 60^\circ$. $C = 90^\circ - B = 90^\circ - 60^\circ = 30^\circ$.

b) Se cunosc ipotenuza a și cateta b . Se aplică teorema lui Pitagora și se obține $c = \sqrt{a^2 - b^2}$; $\sin B = \frac{b}{a}$, de unde rezultă B , apoi $C = 90^\circ - B$.

Exemplu. Se dau $a = 6$, $b = 3$. Atunci $c = \sqrt{6^2 - 3^2} = 3\sqrt{3}$; $\sin B = \frac{3}{6} = \frac{1}{2} \Rightarrow B = 30^\circ$, $C = 90^\circ - 30^\circ = 60^\circ$.

c) Se cunosc ipotenuza a și un unghi ascuțit, de exemplu B . Atunci avem: $b = a \sin B$, $c = a \cos B$, $C = 90^\circ - B$.

Exemplu: $a = 10$, $B = 30^\circ$. Atunci $b = 10 \cdot \sin 30^\circ = 5$; $c = 10 \cdot \cos 30^\circ = 10 \cdot \frac{\sqrt{3}}{2} = 5 \cdot \sqrt{3}$; $C = 90^\circ - 30^\circ = 60^\circ$.

d) Se cunosc o catetă și un unghi ascuțit, de exemplu b , B . Atunci: $a = \frac{b}{\sin B}$; $c = b \operatorname{ctg} B$; $C = 90^\circ - B$.

Exemplu: $b = 4$, $B = 45^\circ$. Atunci $a = \frac{4}{\sin 45^\circ} = 4\sqrt{2}$; $c = 4 \cdot \operatorname{ctg} 45^\circ = 4$; $C = 90^\circ - 45^\circ = 45^\circ$.

Libris.ro

1.2.4. Egalități trigonometrice într-un triunghi dreptunghic

Între laturile și unghiiurile unui triunghi dreptunghic există diverse egalități, care se demonstrează în general folosind formulele date de funcțiile trigonometrice într-un triunghi dreptunghic și / sau teorema lui Pitagora.

Exemple:

$$1. \sin B + \cos B = \sin C + \cos C;$$

Soluție. $\sin B = \frac{b}{a}; \cos B = \frac{c}{a}; \sin C = \frac{c}{a}; \cos C = \frac{b}{a}.$

$$\sin B + \cos B = \sin C + \cos C \Leftrightarrow \frac{b}{a} + \frac{c}{a} = \frac{b}{a} + \frac{c}{a}.$$

$$2. \sin^2 A + \sin^2 B + \sin^2 C = 2;$$

Soluție. $\sin^2 A + \sin^2 B + \sin^2 C = 2 \Leftrightarrow$

$$\Leftrightarrow 1 + \frac{b^2}{a^2} + \frac{c^2}{a^2} = 2 \Leftrightarrow b^2 + c^2 = a^2, \text{ adevărată.}$$

$$3. (1 + \cos B)(1 + \cos C) = \frac{(a + b + c)^2}{2a^2}.$$

Soluție. $(1 + \cos B)(1 + \cos C) = 1 + \cos B + \cos C +$
 $+ \cos B \cos C = 1 + \frac{c}{a} + \frac{b}{a} + \frac{bc}{a^2} = \frac{a^2 + a(b + c) + bc}{a^2} =$
 $= \frac{2a^2 + 2a(b + c) + 2bc}{2a^2} = \frac{a^2 + a^2 + 2a(b + c) + 2bc}{2a^2} =$
 $= \dots = \frac{(a + b + c)^2}{2a^2}.$

1.2.5 Aplicații

1. Să se rezolve triunghiul dreptunghic ABC , știind că:
 $b + c = 7$ și $b - c = 1$.

Soluție. Rezolvând sistemul format din cele două relații obținem $b = 4$ și $c = 3$. Din teorema lui Pitagora, rezultă $a = 5$.

Apoi $\sin B \equiv \frac{4}{5}$ și $\sin C \equiv \frac{3}{5}$ și cărti

2. Să se rezolve triunghiul dreptunghic ABC , știind că $B = 2C$ și că mediana $AM = 12$.

Soluție. Știm că $BC = 2 \cdot AM = 2 \cdot 12 = 24$. Între unghiuri avem relațiile: $B = 2C$, $B + C = 90^0$, de unde $B = 60^0$, $C = 30^0$.

Atunci $AB = \frac{BC}{2} = 12$ și $AC = BC \sin 60^0 = 24 \cdot \frac{\sqrt{3}}{2} = 12\sqrt{3}$.

3. Să se rezolve triunghiul ABC dreptunghic în A , știind că înălțimea $AA' = 5$ și $C = 2B$.

Soluție. Avem că: $B + C = 90^0$ și $C = 2B$ și prin rezolvarea sistemului obținem $B = 30^0$ și $C = 60^0$.

Din triunghiul dreptunghic $AA'B$ avem:

$$AB = \frac{AA'}{\sin B} = \frac{5}{\frac{1}{2}} = 10, \text{ iar din triunghiul dreptunghic } AA'C,$$

$$AC = \frac{AA'}{\sin C} = \frac{5}{\frac{\sqrt{3}}{2}} = \frac{10}{\sqrt{3}} \text{ și } BC = 2AC = \frac{20}{\sqrt{3}}.$$

4. Să se arate că într-un triunghi dreptunghic ABC este adevărată egalitatea:

$$\sin^2 B (\tg B + \tg C) = \tg B.$$

Soluție. $\sin^2 B (\tg B + \tg C) = \tg B \Leftrightarrow$

$$\Leftrightarrow \frac{b^2}{a^2} \left(\frac{b}{c} + \frac{c}{b} \right) = \frac{b}{c} \Leftrightarrow \frac{b^2(b^2 + c^2)}{a^2 bc} = \frac{b}{c} \Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow \frac{b(b^2 + c^2)}{a^2 c} = \frac{b}{c} \Leftrightarrow \frac{a^2 b}{a^2 c} = \frac{b}{c}.$$

1.3 Cercul trigonometric. Funcții trigonometrice

1.3.1 Cercul trigonometric

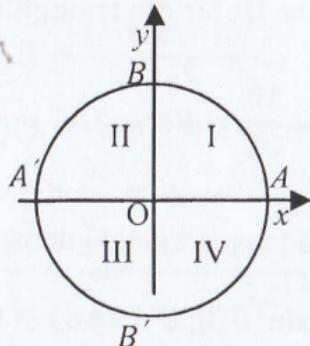
Definiție. Se numește cerc trigonometric, un cerc de rază 1, înzestrat cu sens pozitiv sau sens trigonometric (sens contrar acelor de ceasornic) și un punct A fixat numit origine.

Fiind dat un cerc trigonometric de centru O și origine A , vom alege un reper cartezian, pe care-l vom numi **reper cartezian standard** după cum urmează:

- originea axelor de coordonate va fi punctul O ;
- axa Ox va fi dreapta OA , astfel încât vectorul $\overrightarrow{OA}$ să aibă sensul pozitiv;
- axa Oy va fi dreapta OB perpendiculară pe OA , cu punctul B pe cerc, astfel încât arcul mic AB să păstreze sensul trigonometric.

Notăm cu A' și respectiv B' punctele diametral opuse ale lui A și respectiv B în cercul trigonometric.

Dreptele AA' și BB' împart cercul trigonometric în patru părți numite cadrane, după cum urmează:

- cadranul I – obținut prin parcursarea în sens trigonometric de la A la B , corespunde intervalului $(0, \frac{\pi}{2})$;
- cadranul II – obținut prin parcursarea în sens trigonometric de la B la A' , corespunde intervalului $(\frac{\pi}{2}, \pi)$;